

จดหมายจากอังกฤษ

อันสืบเนื่องมาแต่จดหมายจากเมืองไทย

เรียน คุณเอมอร บุญยะยุต

ผมเพิ่งมีโอกาสอ่าน “จดหมายจากประเทศไทย” ของคุณซึ่งตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ มหาวิทยาลัย ฉบับ 22 มิถุนายน ศกนี้ (2513) เห็นจะต้องขอบคุณที่อุตส่าห์เสียสละเวลาอันมีค่า มาตอบโต้ความคิดเห็นของผมใน “จดหมายจากอังกฤษ” ฉบับว่าด้วยหนังสือพิมพ์ มหาวิทยาลัย พร้อมทั้งชี้แจง ข้อเท็จจริงบางประการ ที่ผมเขียนคลาดเคลื่อนไป ผมพยายามทบทวนดูจากข้อเขียนของผมประกอบกับคำชี้แจงของคุณแล้ว ก็นึกไม่ออกว่า ผมได้เสกสรรค์ปั้นแต่ง ‘ข้อเท็จจริง’ อันใดขึ้น ข้อที่คุณชี้แจงมานั้นหาได้เป็นปัญหาความคลาดเคลื่อนแห่งข้อเท็จจริงไม่ หากทว่าเป็นปัญหาความแตกต่างในทัศนคติมากกว่า ทั้งจากคำชี้แจงของคุณบางตอนก็แสดงให้เห็นว่า คุณมิได้อ่านข้อเขียนของผมโดยถี่ถ้วน ทำให้คุณเผลอบรรยายความเข้าใจผิดของคุณออกมา แทนที่จะชี้แจงข้อเท็จจริงที่คุณคิดว่า ผมเขียนคลาดเคลื่อน นี่ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง วิธีการชี้แจงของคุณโดยการตัดตอนข้อเขียนของผมไปอย่างกระต่อนกระแต่นั้น ออกจะเป็นการไม่ยุติธรรมแก่ผมนัก อย่างไรก็ตาม ผมใคร่ชี้แจงข้อความบางประการเพื่อความกระจ่างแก่การถกเถียง

ความคิดเห็นและข้อเท็จจริงทั้งหมดที่ผมกล่าวอ้างในจดหมายของผมย่อมเป็นสิ่งที่ผมเรียนรู้ในระหว่างที่ผมศึกษาและทำงานอยู่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ปีการศึกษา 2507-2511) เพราะฉะนั้น ข้อเขียนของผมจึงเป็นการพินิจความหลังมากกว่าที่จะเป็นการวิเคราะห์สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ผม อาจจะมีส่วนผิดที่มีได้ชี้แจงเรื่องนี้อย่างแจ่มชัด แต่ลักษณะของจดหมายชนิดที่คุกรักเขียนถึงกันนั้นไม่เปิดโอกาสให้ผมเขียนชี้แจงได้ อย่างไรก็ตาม ถ้าหากคุณอ่านข้อเขียนของผมโดยละเอียดแล้ว ก็จะสังเกตเห็นได้ว่า ผมเองพยายามกล่าวย้อนถึงอดีต ด้วยการกล่าวอ้างถึงเพื่อนนักศึกษารุ่นเดียวกันบ้าง ทั้งพยายามเปรียบเทียบความผันแปรของหนังสือพิมพ์บางฉบับที่จัดทำกันในมหาวิทยาลัย เท่าที่สติปัญญาของผมจะพึงมี แต่ถ้าพิจารณาในอีกแง่หนึ่ง ระยะเวลาหนึ่งปีที่ผมจากธรรมศาสตร์ไป คงจะไม่เนิ่นนานพอเพียงแก่การปฏิรูประบบงานซึ่งฝังรากลึกมานานแล้ว แต่ถ้าหากการปฏิรูปเช่นนี้เกิดขึ้นจริง ผมก็ออกจะยินดีเป็นอย่างมาก ทั้งผมเองก็เชื่อในเกียรติของคุณว่า ข้อความที่คุณเขียนขึ้นจากสภาพที่เป็นจริง หาใช่เป็นการระบายสีสถาบันการศึกษาของตนให้แลดูสวยงามเกินจริงไม่

เหตุฉะนั้น ผมจึงออกรู้สึกยินดีที่ได้ทราบจากคุณว่า “อาจารย์ไม่เคยควบคุมความคิดเห็นของนักศึกษาเลย คนที่เป็นบรรณาธิการมีสิทธิที่จะสั่งงานตามความคิดเห็น และเสรีภาพของตนเองทุกประการ” แต่ผมออกจะงุนกับการใช้ภาษาไทยของคุณอยู่สักหน่อย วลีที่ว่า “ไม่เคยควบคุมเลย” จะหมายความว่า ตั้งแต่มีหนังสือพิมพ์ มหาวิทยาลัย มา อาจารย์ “ไม่เคยควบคุม..เลย” กระนั้นหรือ หรือจะหมายถึงเพียงว่า ในปัจจุบันอาจารย์มิได้ควบคุมความคิดเห็นของนักศึกษาอีกแล้ว ถ้าหากคุณหมายถึงประการหลัง ผมก็ยังพอทนฟังคุณได้ แต่ถ้าคุณหมายถึงประการแรก ผมก็คงได้แต่ปลงสังเวช หากแน่ว่าคุณเขียนขึ้นเพราะความไม่รู้ ผมยังพอให้อภัยได้เพียงแต่สงสัยในความเป็นนักศึกษาของคุณเท่านั้น แต่ถ้าคุณเขียนขึ้นเพราะความหลงในสถาบันของตน ผมก็อดเป็นห่วงสถาบันหนังสือพิมพ์ในอนาคตไม่ได้เช่นกัน

ผมเองมักจะถูกตราหน้าว่า ชอบสาวไล่ให้กากิน และผมก็ยินดีปรีดากับการกระทำของผมอยู่เสมอ เพราะผมถือว่า ความรักสถาบันของตนกับการพูดความจริงเป็นสิ่งที่ต้องแยกจากกัน ในสมัยที่ผมเป็นนักศึกษานั้น ชาวทุกชาวที่จะนำตีพิมพ์ใน มหาวิทยาลัย จะต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้ควบคุมหนังสือพิมพ์ ซึ่งเรียกตนเองว่า “อาจารย์” การควบคุมกระทำกันอย่างเคร่งครัดถึงขั้นว่า หากข่าวหรือข้อเขียนใดมิได้มีลายเซ็นอาจารย์ผู้ควบคุม ช่างเรียงจะไม่ยอมเรียงพิมพ์ ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้เกิดขึ้นนับแต่ มหาวิทยาลัย เปลี่ยนโรงพิมพ์จาก ‘มงคลการพิมพ์’ มาเป็นโรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งไม่ว่าโดยเหตุผลใดๆ ย่อมทำให้การควบคุมตรวจสอบสะดวกสบายขึ้น แม้ภายหลังเมื่อผมสำเร็จการศึกษาและทำงานอยู่ในธรรมศาสตร์ (ปีการศึกษา 2511) การตรวจสอบข่าวก็ยังคงมีอยู่ จำได้ว่า คราวหนึ่ง ผู้จัดทำ มหาวิทยาลัย จะนำข่าวความสกปรกในการเลือกตั้งออกตีพิมพ์ ในชั้นแรกอาจารย์ผู้ควบคุมไม่ยินยอม ต้องพูดจาหวานล่อมอยู่เป็นนาน จึงได้ยอม นักศึกษารุ่นพี่ของคุณคงจะเป็นประจักษ์พยานแก่ผมได้ดี และคุณก็คงไม่ยากลำบากแก่การติดตามสอบถาม (หากคุณไม่รู้) ในสมัยที่ผมเป็นนักศึกษาอีกเช่นกัน ครั้งหนึ่งที่ผู้ซึ่งเรียกตนเองว่า ‘อาจารย์’ ท่านหนึ่งในคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ และเป็นผู้ที่มีอิทธิพลในหนังสือพิมพ์ มหาวิทยาลัย ขณะนั้น พยายามที่จะบีบบังคับให้นักศึกษาผู้จัดทำหนังสือพิมพ์นั้นตีพิมพ์บทกวีนิพนธ์ของตน ทั้งยังตั้งตัวเป็นประธานศาลฎีกา แก่ไขบทกวีนิพนธ์ที่นักศึกษาคณะต่างๆ ส่งไปให้พิจารณาตีพิมพ์ ‘ประหนึ่งว่า ความเป็นกวีของผู้ตรวจขณะนั้นยิ่งใหญ่มากกว่าความเป็นกวีของผู้เขียนขณะนั้น’ เรื่องนี้ ผู้สนใจและเกี่ยวข้องกับชุมนุมวรรณศิลป์ขณะนั้นต่างรู้อยู่แก่ใจดี คุณคงไม่รู้ว่า ความเป็นกวีนั้นมิใช่สิ่งที่จะเปรียบเทียบกันได้ คงด้วยเหตุนี้กระมัง คุณจึงเขียนว่า “ท่านได้เคยตรวจแก้บทกวีให้นักศึกษาจริงแต่ในเมื่อแก้ไขให้ดีขึ้น ก็ไม่ใช่สิ่งที่น่าจะถูกตำหนิ” คุณรู้ได้อย่างไรว่า เป็นการแก้ไขให้ดีขึ้น ผมไม่บังอาจสั่งสอนคุณเรื่องมารยาทของการจัดทำหนังสือพิมพ์หรอก เพราะคุณจะเป็นการสอนหนังสือสงฆราชไป แต่สงฆราชสมัยนี้ที่มิรู้หนังสือก็มีมากเสียด้วย ผมจึงใคร่ขอเตือนคุณว่า ในฐานะผู้จัดทำหนังสือพิมพ์ควรพิจารณาบทกวีนิพนธ์ว่า

จะนำลงตีพิมพ์หรือไม่ ควรจะมีทางเลือกอยู่สองทางคือ รับตีพิมพ์หรือไม่รับ ถ้าหากจะมีการแก้ไขคำหรืออื่นใด ควรจะได้รับความยินยอมจากผู้ประพันธ์เสียก่อน หากควรกระทำโดยพลการไม่

คุณชี้แจงว่า ความคิดของผมสับสนในเรื่องบรรณาธิการตามกฎหมายกับ บรรณาธิการที่แท้จริง ผมอยากจะย้อนถามว่า บรรณาธิการคืออะไร คุณคงไม่หลงคิดว่า บรรณาธิการคือ บุคคลที่มีหน้าที่จัดรูปเล่มหนังสือพิมพ์และตรวจรูปถ่ายเท่านั้น ที่ผมกล่าวว่า “แม้แต่ ผู้ที่ทำหน้าที่บรรณาธิการตามความหมายของวิชาการหนังสือพิมพ์ที่แท้จริง ก็ยังเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย” นั้นก็โดยอาศัยสมมติฐานที่ว่า อาจารย์เป็นผู้ตรวจสอบกลั่นกรองข่าวและข้อเขียนที่จะนำลงตีพิมพ์ เพราะผมเชื่อว่า บรรณาธิการคือ บุคคลผู้มีหน้าที่ตัดสินใจขั้นสุดท้ายเกี่ยวกับข่าว ข้อเขียนและอื่นๆที่จะนำลงตีพิมพ์ ถ้าหากสมมติฐานข้างต้นไม่ถูกต้อง ข้อกล่าวหาของผมย่อมคลาดเคลื่อนเป็นธรรมดา แต่ผมก็ยังไม่วายสงสัยในขนาดและหน้าที่ของผู้ที่อยู่ในกองบรรณาธิการ อยู่นั่นเอง แม้แต่ผู้ที่ไม่ทำหน้าที่อื่นใด เพียงแต่ยื่นขายหนังสือพิมพ์แถวท่าพระจันทร์ก็จัดอยู่ในกองบรรณาธิการด้วยหรือ คุณคงไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ขนาดของกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ มหาวิทยาลัย นั้น ผันแปรไปตามจำนวนของนักศึกษาที่มีภาระต้องสอบภาคปฏิบัติในแต่ละปี แต่ผมใคร่ขอความเห็นคุณว่า จำเป็นด้วยหรือที่นักศึกษาในกลุ่มฝึกหัดจะต้องมีชื่อตีพิมพ์ หนังสือพิมพ์นั้นทุกคน และทำที่สุด ผมไม่มั่นใจว่า คุณจะชื่นชมการปฏิบัติที่หลีกเลี่ยงกฎหมายหรือไม่ ดังที่คุณกล่าวว่า “การที่อาจารย์เป็นบรรณาธิการนั้นก็เพื่อให้ถูกต้องพระราชบัญญัติการพิมพ์เท่านั้น” ซึ่งผมก็ไม่ประหลาดใจ

คำชี้แจงของคุณอีกตอนหนึ่ง ทำให้ผมต้องขบคิดว่าการใช้ภาษาไทยของผมคงไม่ดีพอที่จะทำให้คุณเข้าใจได้ หรือไม่เช่นนั้น การอ่านเอาเรื่องของคุณคงใช้ไม่ได้เสียเลย ผมกล่าวไว้ว่า “(หนังสือพิมพ์มหาวิทยาลัย) บางครั้งจึงกลายเป็นเครื่องมือประจบสอพลอของผู้มีอิทธิพล ในหนังสือพิมพ์นั้น ความพยายามที่จะลงคำอวยพรวันเกิดของเลขาธิการท่านหนึ่งของ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ใน มหาวิทยาลัย ย่อมเป็นประจักษ์พยานอย่างดี” ผมเพียงแต่กล่าวว่า ได้มีความพยายามดังกล่าว ไม่ได้บอกว่า ความพยายามดังกล่าวสำเร็จหรือไม่ ซึ่งข้อนี้ย่อมเป็นข้อบกพร่องของผมด้วย เหตุฉะนี้ เลขาธิการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์คนที่ผมกล่าวถึง กับคนที่ คุณกล่าวถึงจึงเป็นคนละคน (นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า อย่ารีบสรุปอะไรอย่างง่าย ๆ ถ้าหากไม่รู้จักจริง) เหตุการณ์ที่ผมกล่าวถึงข้างต้นนี้ เกิดขึ้นระหว่างปีการศึกษา 2509 กับต้นปีการศึกษา 2510 และความพยายามดังกล่าวไม่สำเร็จ เพียงเพราะความมีหลักการของนักศึกษาวารสารศาสตร์ ในขณะนั้นเพียงไม่กี่คน

คุณปฏิเสธข้อกล่าวหาของผมที่ว่า “อย่างดีที่สุดข่าวที่หนังสือพิมพ์นี้จะเสนอได้ ก็คือ รายงานการประชุมสภามหาวิทยาลัย หรือผลการประชุมคณบดี” ซึ่งทางมหาวิทยาลัยก็ดูจะยินดีให้นักศึกษาเหล่านั้นคัดลอกไปตีพิมพ์” ผมคงไม่จำเป็นต้องบอกคุณก็ได้ว่า ผมเอา

ข้อเท็จจริงมาจากไหน เพราะที่มาแห่งความรู้นั้นมีมากมาย แต่คุณเองก็ยอมรับว่า “ถ้าจะลงมือลงในแง่ข่าว และเรื่องราวสำคัญที่เป็นข่าวเท่านั้น” ทั้งคุณเองก็ได้โต้แย้งว่า มีข่าวประเภทอื่นใดที่หนังสือพิมพ์ มหาวิทยาลัย จะเสนอได้ดีกว่าข่าวประเภทนี้ (ซึ่งไม่ต้องใช้ความสามารถและสติปัญญามากนัก) เหตุผลของข้อกล่าวหาของผมในเรื่องนี้ก็คือ ในสมัยที่อาจารย์ควบคุมหนังสือพิมพ์ (ซึ่งคุณจะบอกว่า ปัจจุบันไม่มีปรากฏการณ์เช่นนี้อีกแล้ว ผมก็คงเชื่อได้ไม่สนิทใจ) อย่างชนิดเอาเป็นเอาตาย นักศึกษาผู้จัดทำจะพยายามหาข่าวมาอย่างไร ก็ถูกแก้ถูกตัด ย่อมบั่นทอนกำลังใจ ลงท้ายที่สุดก็คงเหลือแต่ข่าวการประชุมสภามหาวิทยาลัยและการประชุมคณบดีเท่านั้น ที่ดูจะปลอดภัยแก่การตรวจสอบแก้ไข

ข้อชี้แจงอื่นๆนอกเหนือจากนี้ดูจะเป็นคำชี้แจงชนิดที่ทำให้สับสนคุณใหม่ทั้งสิ้น ไม่จำเป็นที่ผมจะต้องแสดงอรรถาธิบายมากนัก แต่ข้อที่น่าสังเกตก็คือ ข้อโต้แย้งของคุณนั้นส่วนใหญ่หาใช่ข้อโต้แย้งต่อข้อกล่าวหาและความคิดเห็นในประเด็นสำคัญของผมไม่ ยิ่งในตอนท้ายจดหมาย (เข้าใจว่าเป็นหมายเหตุของบรรณาธิการ ซึ่งน่าจะมีข้อความที่ชัดเจนกว่านี้) กล่าวว่่า “การที่เรียนชี้แจงมาทั้งหมดนี้ ก็หวังให้ท่านผู้เขียนและผู้อ่าน ‘จดหมายจากเมืองไทย’ ได้เข้าใจนโยบาย มหาวิทยาลัย ถูกต้องยิ่งขึ้น” ด้วยแล้ว ก็ยิ่งทำให้ผมอดสงสัยไม่ได้ว่า อะไรบ้างที่เป็นนโยบายของหนังสือพิมพ์ มหาวิทยาลัย หรือ “มีนโยบายที่จะเป็นสื่อกลางเฉพาะสถานประกอบการศึกษาเท่านั้น” อย่างที่คุณกล่าวเท่านั้นหรือ และในหมู่นักศึกษาผู้จัดทำจะได้เคยคิดถึงเรื่องนี้หรือไม่ แท้ที่จริง หนังสือพิมพ์มหาวิทยาลัยโดยทั่วไปควรจะมึนโยบายที่จะสื่อข่าวสารที่น่าสนใจของสังคมในและนอกมหาวิทยาลัย ทั้งควรเป็นสื่อนำกระตุ้นให้นักศึกษาถกเถียงปัญหาต่างๆ และวางตัวเป็นกลางทางการเมือง (ทั้งภายในและระหว่างประเทศ) แต่เปิดโอกาสให้ผู้มีความคิดเห็นเอนเอียงไปทางหนึ่งทางใดได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรีและเท่าเทียมกัน ยิ่งคุณยอมรับด้วยว่า “มีบรรณาธิการเปลี่ยนไปเรื่อยๆไม่ซ้ำชื่อกัน” ก็ยิ่งทำให้ผมอดสงสัยไม่ได้ว่า หากนโยบายของหนังสือพิมพ์ มหาวิทยาลัย มีจริงแล้ว การดำเนินงานตามนโยบายได้ ย่อมเป็นสิ่งมหัศจรรย์ใจยิ่งไม่แต่เท่านั้น ข้อที่คุณน่าจะตอบผมก็คือ หนังสือพิมพ์ มหาวิทยาลัย มีความรับผิดชอบต่อผู้เขียนเพียงใด กรณีนายวินัย อุกฤษฏ์ (ถ้าผมจำชื่อไม่ผิด) เขียนวิจารณ์หนังสือเล่มหนึ่ง กลับถูกสาวกของผู้เขียนหนังสือเล่มนั้นใช้บารมีแห่งความเป็นนักหนังสือพิมพ์ข่ม โดยอ้างเพียงว่าเป็นเด็กเป็นเล็กอย่าวิวิจารณ์ผู้ใหญ่ ซึ่งหนังสือพิมพ์ มหาวิทยาลัย ฉบับต่อมาก็น่าจะปฏิบัติตามได้ไปบ้าง ในเมื่อบทวิจารณ์หนังสือนั้นเขียนขึ้นอย่างบริสุทธิ์ใจ ถ้าหากจะพิจารณาอย่างชนิดไม่เข้าข้างตนเองจนเกินไป คุณก็คงเห็นด้วยกับผมว่า ข้อบกพร่องส่วนหนึ่งน่าจะสืบเนื่องมาจากกระบวนการที่เป็นอยู่

ผมเชื่อว่า คุณคงเข้าใจในเจตนาดีของผม และผมยังคงยืนยันในความเห็นที่ว่า “ผู้บริหารก็ น่าจะมีสิทธิวิพากษ์วิจารณ์คุณภาพของสินค้าที่ซื้อได้” แม้ผมจะไม่มีโอกาส

“ทราบความจริงได้จาก มหาวิทยาลัย ฉบับที่ 1 ของปีที่ 13 ออกวันที่ 16 มิถุนายน 2513” ดังที่
คุณแนะนำตาม ยิ่งในฐานะผู้เสียภาษีแก่รัฐด้วยแล้ว ผู้ซื้อหนังสือพิมพ์ มหาวิทยาลัย ก็ยังมีสิทธิ
วิพากษ์วิจารณ์หนังสือพิมพ์นั้นมากยิ่งขึ้น เพราะการตีพิมพ์หนังสือพิมพ์ มหาวิทยาลัย ทุกฉบับ
ล้วนได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐทั้งสิ้น ซึ่งคุณทราบอยู่แก่ใจ

ขอแสดงความนับถือ
รังสรรค์ ณะพรพันธุ์
13 กรกฎาคม 2513